

PROGRAM FUNKCJONALNO-UŻYTKOWY

Renowacja kaplicy św. Barbary w Łostówce

Brenna, marzec 2024 r.

Obiekt: Murowana kaplica z 1833 r.

Lokalizacja obiektu: Powiat Limanowski, woj. Małopolskie Łostówka nr ewid. działki: 431
(obręb Łostówka)

Nazwa i adres zamawiającego: Gmin Mszana Dolna, 34-730 Mszana Dolna
ul. Spadochroniarzy 6, reprezentowaną przez: Bolesława Żabę – Wójta Gminy Mszana Dolna
przy kontrasygnacie: Moniki Marszałik – Skarbnika Gminy Mszana Dolna

Zespół autorski: mgr Daria Pilch

Jednostka projektowa: Konserwacja i Restauracja Zabytków Daria Pilch NIP 548-252-28-04,
43-438 Brenna, Tel. 519 130 807, REGON 365563973

Spis zawartości programu funkcjonalno-użytkowego:

CZĘŚĆ OPISOWA	4
1. Podstawa opracowania	4
2. Przedmiot i zakres opracowania	4
3. Charakterystyczne parametry określające wielkość obiektu	5
4. Historia obiektu	6
5. Opis stylistyczny i konstrukcyjny istniejącego obiektu	8
6. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń	9
7. Cel oraz założenia	11
8. Opis wymagań w zakresie konstrukcji do przedmiotu zamówienia.....	14
9. Ogólny zakres prac	14
10. Uwarunkowania projektowe	15
11. Opis dodatkowych wymagań dla Wykonawcy w stosunku do przedmiotu zamówienia.....	16
12. Dokumentacja konserwatorska.....	17
CZĘŚĆ FOTOGRAFICZNA	19

CZĘŚĆ OPISOWA

1. Podstawa opracowania

Podstawę formalną wykonania PF-U stanowi umowa nr IKP.410.2.2024, z dnia 20.02.2024 r., na wykonanie: Programu Funkcjonalno-Użytkowego dotyczącego planowanego przedsięwzięcia pn.: „Renowacja kaplicy św. Barbary w Łostówce” zawarta w dniu 20.02.2024 r. pomiędzy gminą Mszana Dolna z siedzibą przy ul. Spadochroniarzy 6, 34-730 Mszana Dolna, a Darią Pilch, prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą.; Konserwacja i Restauracja Zabytków Daria Pilch, z siedzibą przy ul. Wierzbowej 18 w Brennej, 43-438 Brenna.

Opracowanie sporządzono na podstawie:

- materiałów udostępnionych przez Zamawiającego i stanowiących podstawowe źródło informacji o obiekcie.
- wizji lokalnej odbytej w trakcie sporządzania dokumentacji
- uzgodnień z Zamawiającym

2. Przedmiot i zakres opracowania

Przedmiotem planowanych prac konserwatorsko-budowlanych jest program funkcjonalno-użytkowy sporządzony dla zadania projektu pn.: „Renowacja kaplicy św. Barbary w Łostówce”. Celem projektu, oprócz jego doraźnej konserwacji, przywrócenia pierwotnego wyglądu, jest również popularyzacja lokalnej kultury, tradycyjnego rzemiosła i technik budowlanych.

Program funkcjonalno-użytkowy ma umożliwić przeprowadzenie zadania polegającego na wykonaniu szeregu działań konserwatorskich kaplicy pw. Św. Barbary zlokalizowanej w Łostówce, przy ul. Spadochroniarzy 6 (nr. ewid. działki 431, obręb Łostówka, gm. Mszana Dolna, 34-730 Mszana Dolna). Obiekt został wpisany na listę gminnej ewidencji zabytków nieruchomych. Program obejmuje wytyczne i stanowi podstawę do opracowania szczegółowego programu postępowania, inwentaryzacji technicznej budynku i wykonania prac konserwatorskich oraz robót ziemnych do kaplicy stanowiącej Przedmiot zadania.

Wytyczne te mają charakter orientacyjny i nadający kierunek prowadzenia prac wraz z określeniem efektu końcowego.

Wszelkie wskazania i propozycje rozwiązań zawarte w niniejszym opracowaniu stanowią ogólne wymagania, które należy sprecyzować w późniejszym opracowaniu pn. Program prac konserwatorskich. Są to więc wspólnie wypracowane sugestie zarówno Inwestora, jak i Projektanta opracowania. W przypadku zaistniałej konieczności, w ostatecznych rozwiązaniach projektowych, zadania mogą ulec zmianie przez przyszłego Wykonawcę, władze gminy Mszana Dolna, po uprzednim uzyskaniu akceptacji WUOZ Delegatura Nowy Sącz. Zaprojektowanie i wykonanie prac budowlano-konserwatorskich ustala się po stronie przyszłego wykonawcy, wyłonionego drogą konkursu. Wykonawca zobowiązany jest uzyskać niezbędne decyzje, badania, opinie i pozwolenia wraz z wykonaniem prac konserwatorskich i ziemnych (w obrębie kapliczki) oraz przeprowadzić niezbędne odbiory poszczególnych działań. Przytoczone powierzchnie mogą posiadać kilkuprocentową skalę błędu, przez co należy je zweryfikować i sprawdzić w naturze, przed przystąpieniem do wymienionych powyżej prac.

Poprzez konserwację, w tym przypadku, rozumie się odnowienie wszystkich tych elementów składowych tworzących kaplicę wraz z jej wyposażeniem, które posiadają istotne cechy stylistyczne, technologiczne i historyczne. Czynności związane z stabilizacją ścian i osuszeniem terenu wokół kaplicy, należy traktować jako istotny czynnik wpływający na trwałość i zachowanie materii zabytkowej. Doraźne prace konserwatorskie obejmują każdy element składowy budowli. Zakres prac dotyczy więc części zewnętrznej (mur, tynki, zadaszenie), wnętrza budynku, oraz części fundamentowej.

Przedsięwzięcie przyczyni się do osiągania wymiernych i trwałych korzyści społeczno-kulturowych, w tym poprawy atrakcyjności turystycznej regionu poprzez rozwój i propagowanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Obszar oddziaływania niniejszej inwestycji ma charakter ponadregionalny, obejmujący mieszkańców innych powiatów oraz województw, z uwagi na wysokie walory artystyczne i historyczne.

3. Charakterystyczne parametry określające wielkość obiektu

- Powierzchnia dachu: 138,62 m²
- Powierzchnia deskowania wierzy: 28,64 m²

- Powierzchnia podłogi: 32,00 m²
- Powierzchnia ścian wewnątrz budynku: 82,43 m²

4. Historia obiektu

Łostówka leży przy dawnym szlaku handlowym, prowadzącym z Krakowa na Węgry. Dawniej całą okolicę porastały lasy, pośród których wg. podań ludowych ukrywali się zbójnicy okradający kupców, zgrabując przewożone przez nich towary. Łupy ukrywali w krzyżu niewielkiej kapliczki, znajdującej się w miejscu obecnie stojącej kaplicy. Dokładnie w wydrążonym otworze, dostępnym po zdjęciu głowy Jezusa Ukrzyżowanego.

Z materiałów archiwalnych odczytujemy, iż krzyż zbójnicki znajdował się w obecnej kaplicy jeszcze w latach 60. XX wieku. Wówczas podjęta została decyzja o przeniesieniu go - jako cennego zabytku, do muzeum archidiecezjalnego w Krakowie.

Od starszych mieszkańców Łostówki, dowiadujemy się o historii związanej z kapliczką, przekazywanej od pokoleń. Mówi ona, iż podczas łapanki, stacjonujących na terenie Łostówki zbójników, jeden z nich, o imieniu Elias, zdołał uciec do lasu. Pewnego razu, uciekiniera napotkała na leśnym dukcie okoliczna gaździnka o imieniu Barbara, która niosła żywność na targ w Sączu. Zgłodniały zbójnik zażądał oddania wyrobów, za wskazanie jej miejsca ukrytego skarbu. Kobieta miała wówczas przysiąc, że za znalezione dukaty postawi dużą kapliczkę. Podaje się, że przestraszona Barbara, zrobiła wszystko co kazał jej rozbójnik. W 1831 roku, wraz z mężem Szymonem Dziedziną rozpoczęli budowę kapliczki. Wkrótce jednak Szymon osierocił żonę i syna Jana. Wdowa wyszła ponownie za mąż, za Macieja Wojtyczkę i w 1833 roku wspólnie zakończyli budowę. Kaplica, osnuta zbójnicką legendą, wzniesiona została „na chwałę Bożą”. Fundatorzy ofiarowali ją św. Barbarze, orędownicze dobrej śmierci i utrapieniu, jednej z czternastu Świętych Wspomożycieli. Nie ma w niej zapisanej intencji, jednak bez wątpienia jest to kaplica tzw. wotywna, prośzalna, biorąc pod uwagę okoliczności w jakich powstała oraz na zachowane w niej zestawienie świętych. Początek wieku XIX, szczególnie lata trzydzieste – to opisywany przez Orkana okres klęsk żywiołowych, głodu i zarazy, gdzie przerażony i zgębiony lud udawał się pod ratunek do Świątyni. W takich okolicznościach powstawały kapliczki np. św. Rozalii patronki chroniącej od zarazy.

Budowę kaplicy w miejscowości Łostówka datuje się na rok 1833, co wskazuje inskrypcja zachowana na wewnętrznej stronie głównych drzwi wejściowych oraz inskrypcja

w części polichromowanego stropu. Kaplica wzniesiona została z kamienia spojonego gliną o kamiennej posadzce. Pierwotnie była pokryta gontem, a obecnie poszyta jest blachą. W kolejnych latach doposażano wnętrze kaplicy m.in. w 1857 roku zamontowano kropielnicę.

Okoliczni mieszkańcy podają, iż dzwony wymagały określonego sposobu bicia. Serce musiało uderzyć z jednej strony kielicha dwa razy, a z przeciwnej raz, co oznaczało: „Idź chmury na góry!”. Taka umiejętność wg. przekazu ustnego posiadał Wawrzyniec Fornal z os. Zagrody, następnie Jan Malec, Michał Malec (syna Jana) i Józef Dziedzina. W czasie wojny górale schowali dzwon, w obawie przed zarekwirowaniem przez Niemców. Po wojnie dzwon wrócił na wieżę, gdzie znajdował się do końca 1976 roku.

W latach sześćdziesiątych opisywaną kaplicę odwiedził Karol Wojtyła (najpewniej dnia 19 maja 1962 r.). Wydarzenie to zapadło głęboko w sercach mieszkańców osiedla. Kolejny raz Wojtyła odwiedził Łostówkę między 1 a 8 sierpnia 1963 r. W tym okresie odbył wędrowkę turystyczną z Mszany Dolnej – „pod Skałą” przez Łostówkę – Ogorzałą – Ostrą – Kobylicę – Jasień do Doliny Kamienicy. Na pamiątkę tych wydarzeń mieszkańcy wsi ufundowali kamienny obelisk (płytę pamiątkową), który osadzili po lewej stronie kaplicy.

W dniu 21.09.1986 r. w kaplica została podpalona. Ogień w znacznym stopniu szkodził wnętrza oraz konstrukcję budynku. Wówczas w ramach prac ratunkowych wykonano zabezpieczenia fundamentów przed nadmiernym zamakaniem wodami gruntowymi. Wykonano chodnik dokoła budynku z kostki granitowej, a ściany elewacji pokryto mleczkiem cementowym.

W 1986 roku kaplica została okradziona i podpalona (w tym samy okresie odnotowuje się spalenie kościołów w Olszówce i Niedźwiedziu). W 1993 r. obiekt odrestaurowano, przy udziale ks. Antoniego Pawlika (proboszcz mszański) oraz rodziny fundatorów i całej parafii. Wspólne działania parafii oraz mieszkańców wsi doprowadziło do wielu zmian w ogólnym wyglądzie kaplicy. Prace dotyczyły usunięcia starego poszycia dachu jakim był gont i zastąpienie go blachą, którą pomalowano minią. Prawdopodobnie dotychczasowe okna wymieniono na nowe, metalowe z kwadratowymi kwaterkami, wstawiono metalową kratę pomiędzy przedsionkiem a nawą. Także to w tym okresie stare i osypujące się tynk, w części elewacji całkowicie usunięto, do dziś eksponując wątek kamienny.

Obiekt od początku założenia pełni funkcję sakralną, skupiającą mieszkańców wsi oraz szerszej społeczności lokalnej, turystów czy historyków sztuki. Szacuje się, iż już od momentu powstania kaplicy przeprowadzane były doraźne remonty, które wiązały się z jej zabezpieczeniem szczególnie przeciw wilgotnościowym.

Historię związaną z kaplicą w Łostówce zanotowała Maria Chorągwicka, w kronice Koła Gospodyń Wiejskich w Łostówce, na podstawie opowiadań swojej mamy Eleonory Rapacz, wuja Jana Malca, Wiktorii i Władysława Gawronków oraz ks. Adama Habrata proboszcza Mysłakowic. Cytowane teksty stanowią fragmenty przewodnika „Jestem synem tej ziemi – Szlaki Papieskie, BESKID WYSPOWY, GORLICE” Urszula J. Własiuk, Edycja Świętego Pawła, rok 2014.

5. Opis stylistyczny i konstrukcyjny istniejącego obiektu

Obiekt wzniesiony został w 1833 r. Stanowi kaplicę o dużym planie zabudowy. Wokół niej wyłożony został granitowy chodnik, o szerokości ok. 80 cm. Kaplica składa się z wieży, nawy i apsydy. Kaplica posiada część prezbiterium od strony północnej i wieżę od strony południowej. Ten układ wyznacza również spadek terenu, który od strony apsydy nachodzi na ścianę na wysokość około kilkudziesięciu centymetrów, a od strony wieży jest na równi z podłogą. Kaplica posiada drewnianą wieżę z dzwonami burzowymi i niewielką sygnaturkę nad dachem części prezbiterium. Obie przykryte zostały hełmami utrzymanymi w stylu barokowym, obitymi blachą. Ściany budynku wzniesiono przy użyciu lokalnego piaskowca oraz gliny. Wewnątrz zachowały się wyprawy tynkarskie, natomiast wyprawy elewacji zostały usunięte w 1993 r. Podłoga także została wykonana z miejscowego piaskowca, o nieregularnych kształtach, fugę miejscami wypełnia zaprawa cementowa uzupełniona w późniejszym okresie. Więźba dachowa drewniana, dwuspadowa nad nawą i półokrągła nad apsydą, typu krokwiowego. Wejście do kaplicy od strony wieży zwieńczone zostało łukiem, w ościeżach którego zachowały się oryginalne, drewniane drzwi wejściowe z klamką i zawiasami.

We wnętrzu kaplicy zachował się niewielkich rozmiarów ołtarz, o stylistyce ludowej, niemalże w całości przemalowany. W zwieńczeniu ołtarza zachował się obraz Chrystusa Ukrzyżowanego oraz figury św. Mikołaja i św. Franciszka z Asyżu, a w centralnej części współczesny obraz św. Barbary namalowanym przez Irenę Łacny (oryginalny obraz został

skradziony). Na antepedium znajduje się malowidło z przedstawieniem św. Marcina, patrona ubogich i św. Jana Nepomucena, chroniącego zbiory przed powodzią i suszą. Obaj przedstawieni święci wspierają swym wstawiennictwem chłopa, modlącego się do Matki Bożej (najpewniej jest to sportretowany fundator). Wizerunek pogodnej Matki Bożej Pocieszenia otoczonej obłokami, z dzieciątkiem Jezus na ręku, niesie nadzieję, że modlitwa została wysłuchana. Malowidła na stropie przedstawiają postać św. Mikołajka. Wykonane zostały najpewniej w technice tempery. Zachowaną polichromię, niemalże całkowicie przemalowano farbami olejnymi. Obrazy i ołtarz wykonał Sebastian Stolarski z Myślenic, uczeń Jana Matejki. W przedsionku znajduje się zachowana kropielnica z 1857 roku i tablica upamiętniająca fundatorów.

6. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń

Obecnie stan zachowania kaplicy pw. św. Barbary jest bardzo zły. W największym stopniu uszkodzeniu uległy ściany w części nawy i apsydy. Silna degradacja powodowana jest wysokim stopniem zawilgocenia ścian, obserwowana ciemnymi plamami, osypywaniem się wypraw tynkarskich, zauważalnymi wykwitami soli, pęknięciami muru. Brak odpowiedniego podłoża oraz izolacji przez co nadmierne zawilgocenie terenu prowadzi do nierównomiernego osiadania budynku, co objawia się pojawieniem szczelin w strukturze ścian i tynków, szczególnie widocznych we wnętrzu budynku w narożnikach i glifach, zarówno okiennych jak i drzwiowych. Problem ten jest szczególnie widoczny na powstałych nierównościach w kamiennej podłodze. Swym zakresem obejmujący niemal każdą płytę piaskowca ułożonej bezpośrednio przy ścianie. Głównym czynnikiem niszczącym mającym bezpośredni wpływ na stan zachowania obiektu, jest w głównej mierze jego nadmierne zawilgocenie wodą gruntową i opadową. Nierówne ukształtowanie terenu, z wyraźnym spadkiem w kierunku kaplicy, prowadzi podczas deszczowych dni oraz gwałtownych burz do systematycznego zalewania kaplicy. Dotyczy to głównie ścian budynku, których różnica wysokości otaczającego gruntu względem podłogi w jej wnętrzu sięga nawet kilkudziesięciu centymetrów. Brak odpowiedniej izolacji fundamentów oraz właściwego odwodnienia wokół budynku powoduje przenikanie wody do wnętrza kaplicy. Granitowy chodnik dokoła kaplicy, którego poszczególne kostki łączy gruba i szczelna warstwa zaprawy cementowej, podczas deszczu przyczynia się do wysokiego stopnia zamakania muru. Takie rozwiązanie wokół zabudowy uniemożliwia swobodne odprowadzanie wody gruntowej spod ścian, przez co znajduje ona ujście wewnątrz budynku.

Wykonania izolacja fundamentu sprzed kilkunastu lat, obecnie nie spełnia swojego zadania. Od strony zewnętrznej wątek kamienny wraz z gliną uległ częściowemu zwiędzeniu, co wpływa na penetrację wilgoci z zewnątrz do środka budynku. Kamienna podłoga we wnętrzu kaplicy posiada cementową fugę uniemożliwiającą swobodne odparowanie wilgoci.

Kolejnym źródłem zawilgocenia obiektu jest nieszczelne poszycie sygnaturki zlokalizowana w szczycie daszku. Brak szklenia pomiędzy filarami prowadzi do bezpośredniego zalewania deskowanego stropu wodą opadową.

Pożar w 1986 r. doprowadził do opalenia i częściowego zniszczenia górnej części ołtarza i stropu. Znajdujące się na jego powierzchni malowidło, zwłaszcza w części nad ołtarzem zostały całkowicie zniszczone lub uległy okopceniu. W wyniku użycia nadmiernej ilości wody użytej podczas gaszenia pożaru, doprowadzono do znacznej destrukcji powierzchni malowideł znajdujących w kaplicy szczególnie na powierzchni stropu. Zdobiący wnętrze kaplicy ołtarz został całkowicie przemalowany farbami olejnymi o wysokiego połysku.

Elementy drewniane umieszczone na zewnątrz budynku pod wpływem działania warunków atmosferycznych uległy silnemu osłabieniu strukturalnemu i konstrukcyjnemu. W wysokim stopniu uszkodzone są elementy drewniane drzwi wejściowych oraz deskowanie wieżyczki. Drewno uległo wypaleniu pod wpływem promieni słonecznych, przyrost wiosenny częściowo uległ wypłukaniu wodą opadową. Drewno w dolnych przyziemnych partiach uległo całkowitej destrukcji.

Dotychczasowe prace remontowe dokonane przy budynku po roku 1833 można w dużej mierze określić jako niewłaściwe. Nie skuteczne odwodnienie budynku, doprowadziło do zauważalnie rozleglejszej skali zniszczeń. Budynek uległ w znacznym stopniu zjawisku osiadania pod własnym ciężarem, prowadząc do pęknięcia ścian w narożnikach i łukach (glify).

Całkowite usunięcie wypraw tynkarskich i zabezpieczenie wątku kamiennieo-glinianego mleczkiem wapiennieo-cementowym, wpłynęło w negatywnym stopniu, na widoczną zmianę oryginalnej technologii i wprowadziło szkodliwe związki w strukturę ścian. Stopniowy proces przekształcania technologicznego i stylistycznego obiektu należy jednak zatrzymać i spróbować odwrócić, przywracając jego pierwotną technologię wraz z historycznym wyglądem.

7. Cel oraz założenia

Planowane prace konserwatorskie dotyczą murowanej kaplicy zlokalizowanej w podgórskiej miejscowości Łostówka, gmina Mszana Dolna. Głównym celem tych prac jest podjęcie szeregu działań ograniczających czynniki niszczące strukturę zabytku. Poprawa stanu technicznego i estetycznego oraz jak największe przywrócenie jej wyglądu z roku przed 1833. Po upływie blisko 191 lat obiekt wciąż posiada swą pierwotną historyczną materię, którą należy zabezpieczyć. Wymagane jest przeprowadzenie szeregu niezbędnych działań, celem ratowania substancji zabytkowej.

TEREN WŁOKU KAPLICY

To najistotniejszy punkt całego zadania, stanowi główny filar bezpieczeństwa technicznego kaplicy. W tym celu zakłada się wykonanie podwójnego odwodnienia wokół kaplicy. Należy całkowicie usunąć kamienny chodnik bezpośrednio przylegający do ścian elewacji kaplicy. Następnie etapowo odstaniać ścianki fundamentowe, w celu wymiany fugi z glinianej na wapienno-piaskową. Głębokość wykopu określa wysokość fundamentu. Powierzchnię ścian fundamentów, po odpowiednim utwardzeniu i osuszeniu, należy otynkować stosując zaprawę wapienno-piaskową z domieszką cementu trasowego. Zakazuje się użycie szarego cementu z domieszką popiołu, ze względu na wysoką zawartość szkodliwych soli. Po związaniu wypraw tynkowych – szprycu - należy fundamenty zabezpieczyć folią kubelkową, zaślepioną listwą. Powstały dotychczas wykop należy wyłożyć geowłókniną drenarską i zasypać do równości kamieniem drenarskim. Zalecana szerokość wykopu to: +/- 50 cm.

Kolejny wykop należy wykonać w odległości minimum 2 m i więcej, od lica ścian. Wykop należy wyłącznie wyłożyć geowłókniną drenarską i zasypać kamieniem drenarskim. Po odpowiednim zagęszczeniu, całość należy zasypać ziemią do wyrównania estetycznego działki. Skutki odwodnienia doprowadzą do osuszenia terenu znajdującego się bezpośrednio pod kaplicą. W efekcie osuszania winien zatrzymać się proces nierównomiernego osiadania budynku i zahamowania zjawiska pęknięcia ścian.

W odległości ok 50/100 cm od lica ścian przewiduje się wykonanie alejki kamiennej z piaskowca, o szerokości ok 80, celem swobodnego obejścia wokół budynku. Jej obecność przyczyni się także do nadania kierunku przepływu wody opadowej, w tym burzowej.

DACH

Istniejące poszycie daszku należy całkowicie usunąć i wykonać nowe wyłożenie gontem. Optymalne jest wykonanie nowego deskowania zabezpieczonego papą i podwójnie krytym gontem modrzewiowym. W przypadku wieżyczki i sygnaturki krycie, ze względów technicznych, należy wykonać pojedynczą warstwą klepek. Pełnej konserwacji należy poddać drewniane drzwi wejściowe. Deskowanie wieżyczki należy wymienić na nowe, z wykorzystaniem drewna modrzewiowego. Decyzja o wymianie dotychczasowego metalowego poszycia daszku na gont, stanowiący pierwotne poszycie, podjęta została na podstawie zdjęć archiwalnych.

ELEWACJA

Nierównomierne osiadanie obiektu, doprowadziło do powstania pęknięć. Celem zminimalizowania ryzyka i uniknięcia w przyszłości powstawania rus, szczelin i pęknięć, proponuje się spięcie murów opaską zabezpieczającą, wykonaną z metalowego płaskownika. Obejmę należy kotwić do istniejącego wątku kamiennego, w odcinkach 1 m lub ok 1,5 m, w zależności od trwałości podłoża (mały-duży kamień). Przed zakryciem wyprawa tynkarską elementów metalowych należy je uprzednio zabezpieczyć farbami antykorozyjnymi.

Odsłonięty, widoczny wątek kamienny elewacji należy oczyścić z późniejszych nawarstwień (mleczka wapienno-cementowego) i ponownie pokryć zaprawą wapienno-piaskową. Nowo położoną wyprawę tynkarską, przed jej całkowitym związaniem, należy dwukrotnie pokryć pobiałą, o odcieniu naturalnej bieli.

STOLARKA OKIENNA I DRZWIOWA

Istniejące okna proponuje się zachować z uwzględnieniem ich konserwacji *in situ*. Aspekty trwałości jak i funkcjonalności należy rozważyć przy podejmowaniu dalszych działań.

Drewniane drzwi wejściowe zostały wykonane w 1833 r., zachowana została inskrypcja od strony wewnętrznej. Obecnie stanowią jeden z najcenniejszych elementów obiektu. Spłowiałe, poddawane wietrzeniu, pozbawione części drewnianych elementów i nieco rozchwiane, po upływie 191 lat stały się cennym zabytkiem. W tym celu zaleca się poddanie ich konserwacji zachowawczej i przeniesienie do części wewnętrznej budynku, w miejsce istniejącej metalowej kraty. W pozbawiony drzwi otwór zaleca się ponownie zabezpieczyć

drzwiami, które zaleca się w całości zrekonstruować. Propozycję ich projektu należy przedstawić w planowanym programie prac konserwatorskich. Takie działanie pozwoli uchronić osłabioną strukturę starych drzwi, zachowując ich tkankę niemal w niezmienionej postaci.

PODŁOGA

Istniejącą podłogę należy poddać gruntownej przebudowie z zachowaniem oryginalnego układu i materiału użytego do jej budowy. Demontaż kamiennych płyt pozwoli na wymianę istniejącej podbudowy (głina), na sypkie wapno zmieszane z piaskiem i drobnym kamykiem. Głębokość wymienianego podłoża winna warunkować kwestia bezpieczeństwa (max 50 cm). Całość należy odpowiednio zagęścić/ubić i ponownie wyłożyć oryginalnymi płytami piaskowca. Działanie to pozwoli na wprowadzenie paroprzepuszczalnego podłoża, co ułatwi swobodną migrację wilgoci. Wyrównaniu ulegnie wierzchnia część podłogi, stwarzając większe bezpieczeństwo dla jej użytkowników.

ŚCIANY WEWNĄTRZ BUDYNKU

Ogólny stan zachowania ścian wewnątrz budynku można określić jako dostateczny. Wyjątek stanowi pas ściany biegnący dokoła absydy i nawy, na wysokości ok. 1,2 m. Powierzchnia ta, posiada silne zasolenie powodujące powstawanie kieszeni, pęcherzy i osypywanie się wypraw tynkowych. W tym wypadku należy dokonać całkowitego usunięcia wadliwych części tynku i pozostawienie (na okres kilku miesięcy) w celu osuszenia tej części ścian. Po osuszeniu, odsłonięty wątek kamienny należy ponownie pokryć tynkiem wapienno-piaskowym. Szczeliny i pęknięcia muru w części glifów należy odpowiednio przeżalować w celu ich wypełnienia.

W przypadku pojawiania się kolejnych pęknięć w tych miejscach, pomimo osuszenia terenu kaplicy, należy rozważyć ich spięcie przy udziale np. dwóch metalowych lin.

OŁTARZ

Prace należy rozpocząć od całkowitego demontażu obiektu i przetransportowanie do pracowni konserwatorskiej. Szczegółowy zakres prac oraz sposób działania, winien być szczegółowo opisany w planowanym programie prac konserwatorskich. Czynności należy

wykonać zgodnie z ogólnie przyjętą sztuką konserwatorską. I prowadzone powinny być przez osoby posiadające odpowiednie wykształcenie w tym kierunku.

8. Opis wymagań w zakresie konstrukcji do przedmiotu zamówienia

- drewnianą konstrukcję nośną należy zachować w stopniu maksymalnie dużym (przy jej równocześnie częściowym przywróceniu) bez wprowadzania dodatkowych konstrukcji odcciążających. W przypadku naprawy lub punktowej wymiany poszczególnych jej elementów zaleca się zachowanie, względnie przywrócenie istniejącego układów konstrukcyjnych. Nowo wprowadzane elementy drewniane z drewna iglastego powinny mieć wilgotność w granicach 15-18%, aby unikać uszkodzenia w wyniku procesu kurczliwości drewna. Szczególną uwagę należy zwrócić na dokładne dopasowanie złączy ciesielskich i złączy naprawczych
- należy przewidzieć wykonanie wzmocnień istniejących ścian fundamentowych polegających na ich etapowym odsłanianiu, oczyszczeniu, wymiany fugi na wapienno-piaskową i otynkowaniu zaprawą wapienno-piaskową z dodatkiem cementu trasowego (do wyrównania powierzchni, celem skuteczniejszego wykonania izolacji pionowej budynku)
- w związku z pojawieniem się problemu nierównomiernego osiadania kaplicy, istnieje konieczność osuszenia terenu wokół zabudowy. Czynność tą należy dokonać poprzez wykonanie dwóch pasów z odwodnieniem zanikowym. Pierwszy z nich bezpośrednio przy ścianie i drugi w odległości ok. 2 metrów od niej. Przestrzeń pomiędzy nimi należy wykorzystać do budowy kamienne (piaskowiec lub grys) alejki wokół budynku szerokiej na ok. 80 cm.
- Sugeruje się wykonanie metalowej opaski wzmacniającej, biegnącej dokoła budynku. Takie rozwiązanie przy pęknięciach ścian w części narożnikowej i gzymsów należy traktować, jako pierwszą z prób ich stabilizacji konstrukcji. Pozwala również w przyszłości (w przypadku konieczności) na ankrowanie tychże ścian.

9. Ogólny zakres prac

Konserwacja i restauracja budynku kaplicy św. Barbary:

- wzmocnienie fundamentów wraz z wykonaniem izolacji pionowej

- wykonanie odwodnienia zanikowego dokoła budynku
- wykonanie metalowej obejmy w górnej części ścian zewnętrznych, biegnącej dookoła budynku
- prace wykończeniowe, tj. oczyszczenie ścian zewnętrznych z późniejszych nawarstwień i ponowne pokrycie ich klasycznymi wyprawami tynkarskimi (wapienno-piaskowe)
- wymianą uszkodzonych lub nienadających się do użytku elementów więźby dachowej z uwzględnieniem wprowadzenia nowych warstw dachowych tj. deskowanie, papa i podwójnie kładziony drewniany gont
- konserwacja stolarki okiennej
- wykonanie nowych drzwi wejściowych, nawiązujących stylistycznie oraz technologicznie do istniejącego oryginału
- prace wykończeniowe wewnętrzne, tj. częściowa wymiana wypraw tynkarskich, które pod wpływem wysokiego zawilgocenia ścian uległy uszkodzeniu
- przebudowa kamiennej podłogi z uwzględnieniem wymiany jej podbudowy
- konserwacja i restauracja substancji zabytkowej, której podlega m.in. drewniany ołtarz, polichromia na stropie, drewniane drzwi wejściowe, kamienna podłoga
- nowa aranżacja dotychczasowych drzwi wejściowych wewnątrz budynku

10. Uwarunkowania projektowe

Rozwiązania projektowe muszą uzyskać akceptację Inwestora oraz pozytywną opinię/wytyczne Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Delegatura w Nowym Sączu. Prace projektowe i konserwatorskie muszą być wykonane zgodnie z wymaganiami obowiązujących polskich przepisów, norm i instrukcji. Nie wyszczególnienie w niniejszych wymaganiach Zamawiającego jakichkolwiek obowiązujących aktów prawnych, nie zwalnia wykonawcy od ich stosowania. Na etapie opracowywania dokumentacji technicznej wykonawca zobowiązany jest do:

- opracowanie ekspertyzy technicznej w zakresie konstrukcji
- przeprowadzenia uzupełniających badań stratygraficznych

- przygotowanie programu prac konserwatorskich w stanie kompletnym z punktu widzenia celu, któremu ma służyć oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami i normami. Na jej podstawie realizowany będzie pełny zakres prac niezbędnych dla właściwego zabezpieczenia i użytkowania obiektu. W swojej treści winien określać przedmiot zamówienia, w tym w szczególności technologię robót, dobór materiały oraz szczegółowy opis planowanych prac z uwzględnieniem ich przydatności itp., Autor programu prac konserwatorskich musi posiadać odpowiednie wykształcenie tj., Dyplom ukończenia WK i RDS oraz minimum kilkuletnie doświadczenie zawodowe w swej dziedzinie. Sporządzenie programu prac konserwatorskich musi uzyskać akceptację Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z Delegaturą w Nowym Sączu
- sporządzenie tablic informacyjnych dotyczących bezpieczeństwa i ochrony zdrowia
- uzyskanie odbioru prac po ich zakończeniu
- wykonanie dokumentacji końcowej z przeprowadzonych prac

11. Opis dodatkowych wymagań dla Wykonawcy w stosunku do przedmiotu zamówienia

a) Wykonawca ponosi pełną odpowiedzialność za utrzymanie terenu budowy w zadawalającym stanie i porządku od momentu przejścia do czasu odbioru końcowego. W miarę postępu robót teren budowy i jego otoczenie powinno być uprzątnię z nadmiaru materiałów, konstrukcji, zbędnego sprzętu i zanieczyszczeń

b) Wykonawca odpowiedzialny jest za bezpieczeństwo robót. Przed przystąpieniem do robót Wykonawca:

- umieszcza tablice informacyjne zawierające podstawowe informacje o przeprowadzanych pracach; zgodnie z obowiązującym prawem budowlanym
- przedstawia uzgodniony projekt organizacji prac i zabezpieczenia terenu w obrębie kaplicy
- wyposaża plac budowy w odpowiedni sprzęt przeciwpożarowy (gaśnice)

c) Wykonawca przestrzegać będzie zasad ochrony środowiska. W szczególności Wykonawca powinien podjąć odpowiednie środki zabezpieczające przed:

- zanieczyszczeniem cieków wodnych szkodliwymi substancjami
- zanieczyszczeniem powietrza gazami i pyłami

- przekroczeniem dopuszczalnego hałasu

- możliwości powstania pożaru

d) Wykonawca ponosi pełną odpowiedzialność za opiekę nad wykonanymi robotami, przygotowanymi materiałami oraz zgromadzonym na placu budowy sprzętem w okresie od przejęcia placu budowy do odbioru końcowego robot

e) Wykonawca zobowiązany jest do ochrony przed zniszczeniem własności publicznej lub prywatnej

f) W przypadku natrafienia na nierozpoznane wcześniej przedmioty zabytkowe lub mające wartość archeologiczną. Wykonawca ma obowiązek powiadomić Inwestora i państwowe władze konserwatorskie oraz przerwać roboty na danym odcinku do czasu dalszych decyzji.

g) Podczas realizacji zadania budowlanego Wykonawca powinien zapewnić zatrudnionemu na budowie personelowi odpowiednie urządzenia socjalne i sanitarne i nie dopuszczać do pracy w warunkach niebezpiecznych lub szkodliwych. Należy uzgodnić sposób i miejsce składowania materiałów z rozbiórki. Wielkości poszczególnych miejsc składowania należy dostosować do rzeczywistej ilości składowanego materiału. Miejsca składowania materiałów przeznaczonych do późniejszego ich użycia powinno zapewniać odpowiednią ich ochronę przed czynnikami atmosferycznymi i innymi uszkodzeniami.

12. Dokumentacja konserwatorska

- Trzy egzemplarze dokumentacji końcowej w formie papierowego wydruku oraz w postaci elektronicznej, w ogólnie dostępnych programach edytorskich – w uzgodnieniu z Zamawiającym. W każdym programie wszystkie strony powinny być opatrzone numeracją. Wersję elektroniczną należy przekazać na nośniku elektrycznym tj, np., pendrive czy płyta CD. Powyższy dokument powinien składać się z strony tytułowej, części opisowej oraz części fotograficznej ukazującej prace przed, w trakcie i po zakończeniu prac konserwatorskich
- Badania stratygraficzne oraz fizyko-chemiczne określające skład oraz technologię wykonania oryginalnej polichromii stropu i ołtarza
- Protokół końcowy

UWAGA: W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia prac budowlanych znaczących eksponatów archeologicznych, może zaistnieć potrzeba zweryfikowania rozwiązań przyjętych

w dokumentacji projektowej, a nawet może wystąpić konieczność wprowadzenia znaczących zmian w projekcie.

Zamawiający oczekuje, że Wykonawca uzgodni z nim przyjęte założenia projektowe w odniesieniu do danych zawartych w programie funkcjonalno-użytkowym. Zamawiający zgłosi swoje uwagi do proponowanych rozwiązań i wyda zalecenia do uwzględniania w projekcie konserwatorskim.

Stosowane technologie i materiały nie powinny zmieniać właściwości fizycznych budowli zabytkowych.

CZĘŚĆ FOTOGRAFICZNA

Do: PROGRAM FUNKCJONALNO-UŻYTKOWY

Renowacja kaplicy św. Barbary w Łostówce

Il. 1. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Widok od strony wschodniej. Obiekt wtórnie pokryto blachą o odcieniu czerwieni, zastępując nią wcześniejsze pokrycie wykonane z gontu. Pierwotne tynki wapienno-piaskowe z uwagi na ich zły stan zachowania zostały całkowicie usunięte w roku 1993. Fot. 2024 r.

Il. 2. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Widok od strony wieży, do której prowadzą oryginalnie zachowane drewniane drzwi. Teren bezpośrednio przed kapliczką oraz w niewielkim pasie biegnącym dokoła niej, pokryty granitowym chodnikiem. Obiekt posadowiony jest w niewielkiej odległości od drogi oraz dzielący tą przestrzeń kanał odprowadzający wodę opadową. Fot.2024 r.

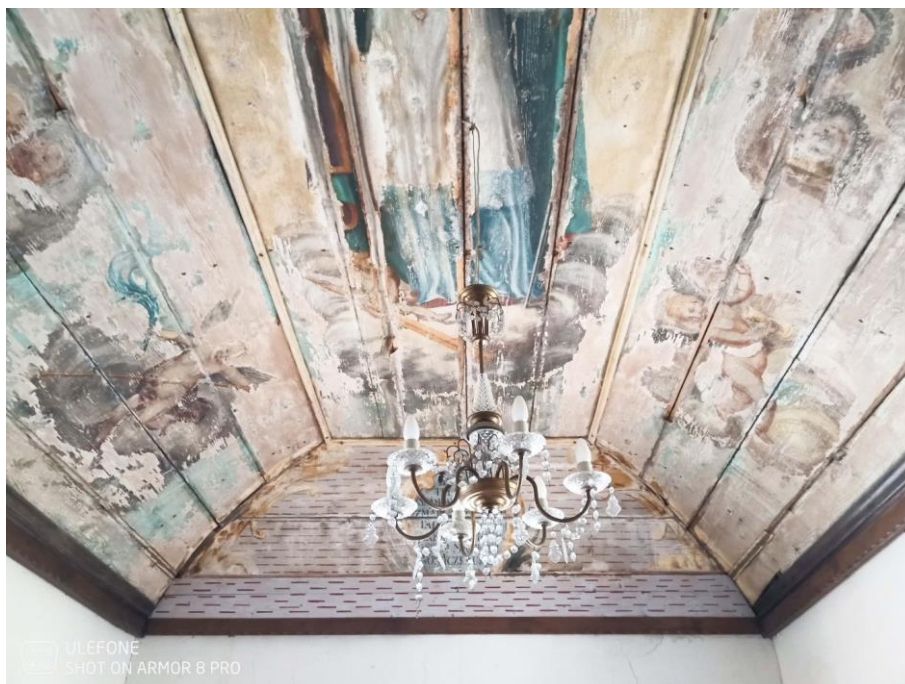
Il. 3. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. W części apsydy zachował się oryginalny, przemalowany drewniany ołtarz. Para drzwi prowadzących za ołtarz oraz obraz św. Barbary uległy zniszczeniu lub zostały skradzione. Autorem ołtarza jest Sebastian Stolarski z Myślenic, uczeń Jana Matejki. Fot. 2024 r.

Il. 4. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Widoczne skutki dewastacji oraz pożaru mające miejsce w 1986 r. Widoczne uszkodzenia polichromii oraz glorii promienistej. Ołtarz jest przemalowany, uszaki, rzeźby aniołów i wazony z kwiatami stanowią rekonstrukcję. Fot. 2024 r.

Il. 5. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Zdjęcie przedstawia centralną część stropu zdobioną polichromią autorstwa Sebastiana Stolarskiego. Widoczna postać w części centralnej, to św. Mikołaj w otoczeniu aniołków i putt. Fot. 2024 r.

Il. 6. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Widoczna kompozycja malarska powierzchni stropu. Powierzchnia polichromii posiada liczne ubytki, przetarcia i przebarwienia, łuszczy się i odpada. Fot. 2024 r.

Il. 7. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Widoczna, rusa i pęknięcie ścian Fot. 2024 r.

Il. 8. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Silne zawilgocenie terenu dokoła kaplicy oraz brak izolacji poziomej i pionowej sprawia, że tynki znajdujące się wewnątrz budynku ulegają osłabieniu i degradacji do wysokości ok. 1 m. Na ich powierzchni pojawiają się wykwity solne, pęcherze, kieszenie oraz przebarwienia. Trwała dotychczas materia przybiera postać proszku/pyłu, co prowadzi do jej mimowolnego osunięcia się. 2024 r.

Il. 9. Łostówka. Kaplica p.w. św. Barbary z 1833 r. Stan zachowania przed rozpoczęciem prac konserwatorskich. Widoczna elewacja pozbawiona pierwotnych wypraw tynkarskich. Fot. 2024 r.